

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

БАНІТ ОЛЬГА ВАСИЛІВНА

УДК 378:7:005:336.5„71”

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ
ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Орлов Валерій Федорович,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
НАПН України, головний науковий співробітник
відділу теорії та історії педагогічної майстерності,
м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Тименко Володимир Петрович,
Національна академія педагогічних наук
України, вчений секретар Відділення
професійної освіти і освіти дорослих,
м. Київ;

кандидат мистецтвознавства
Коновалова Ольга Володимирівна,
Інститут мистецтв Київського університету
імені Бориса Грінченка,
доцент кафедри образотворчого
мистецтва і дизайну,
м. Київ.

Захист відбудеться “19” лютого 2013 року о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.451.01. в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9.

Автореферат розісланий “17” січня 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.О. Хомич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження зумовлена зростанням ролі дизайнерської освіти в сучасному житті, потребою у викладачах дизайнерських спеціальностей та вимогами до рівня їхньої професійної майстерності. Викладачі графічного дизайну – це категорія працівників освіти, предметом діяльності яких є розвиток художньо-конструкторської і проектної культури майбутніх фахівців мистецького профілю. Виконуючи соціальне замовлення суспільства на підготовку кваліфікованих дизайнерів, викладач покликаний здійснювати професійно-педагогічну діяльність, раціонально використовувати особистісний потенціал, прагнути до творчої самореалізації.

У Конституції України (стаття 23) наголошується, що кожна людина має право на вільний розвиток власної особистості. Тож педагогічні та науково-педагогічні працівники покликані постійно підвищувати свій професійний рівень, удосконалювати педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію, щоб забезпечувати високий науково-теоретичний і методичний рівень викладання дисциплін згідно з освітньою програмою відповідної спеціальності. Концептуальні положення, необхідні для професійного розвитку викладача графічного дизайну, відображені в законах України “Про освіту” та “Про вищу освіту”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, у Національній доктрині розвитку освіти, у Державній національній програмі “Освіта” (“Україна XXI століття”), у Державній програмі “Вчитель”, в інших державних документах, що стосуються питань розвитку професійно-художньої освіти.

Філософські і методологічні основи педагогічної освіти, принципи підготовки викладачів вищої школи висвітлювали А. Алексюк, С. Гончаренко, В. Загвязинський, В. Кремень, З. Курлянд, Н. Кузьміна, В. Луговий, В. Нагаєв, В. Попков. Інноваційні процеси в освіті розглядали А. Вербицький, В. Глушков, Т. Коваль, Н. Лосєва, С. Мухіна, Є. Полат, Ю. Яворик.

Питання професійного становлення та готовності педагога до професійного розвитку досліджували Н. Гузій, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Є. Климов, В. Марігодов, А. Маркова, Н. Морєва, Н. Ничкало, Т. Полякова, О. Семенов. Проблемам педагогічної майстерності присвятили свої дослідження Ю. Барабаш, Н. Бутенко, Г. Васянович, І. Зязюн, Т. Іванова, Л. Кайдалова, В. Кан-Калик, Л. Ковальчук, Н. Кузьміна, А. Кузьмінський, О. Лавріненко, А. Макаренко, О. Марченко, О. Мороз, Н. Пихтіна, В. Сластьонін, Л. Гребьонкін, В. Сухомлинський, В. Федорчук, Г. Хозяїнов.

Теорія і практика самоосвіти, самопізнання, саморозвитку особистості була предметом дослідження К. Альбуханової-Славської, А. Асмолова, Л. Виготського, М. Єфімова, В. Маралова, А. Маркової, А. Маслоу, С. Смайлс. Шляхи формування та розвитку творчої особистості досліджували В. Андрєєв, Г. Балл, М. Бахтін, Н. Кухарєв, Я. Пономарьов, М. Посталюк, М. Поташник.

Значення мистецтва у розвитку творчої особистості окреслено в дослідженнях О. Коновалової, В. Орлова, О. Отич, В. Радкевич, О. Рудницької, С. Швидкої.

Тенденції становлення та розвитку дизайну знайшли відображення у працях В. Даниленка, А. Лаврентьева, В. Рунге, В. Сьомкіна, В. Тименка, О. Хмельовського, С. Шумеги; питання професійної освіти майбутніх дизайнерів – у публікаціях М. Куленка, В. Лесняка, В. Победіна, В. Прусака, О. Фурси, М. Яковлева. Проблеми комп'ютерної підготовки дизайнерів досліджували Г. Тимофєєв, Ю. Яворик, О. Яцюк та ін.

Результати аналізу наукової і методичної літератури з проблеми дослідження свідчать, що різні її аспекти знайшли відображення у значній кількості наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених, які розглядають професійну майстерність на рівні професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти. Водночас, проблема професійного розвитку викладачів графічного дизайну є недостатньо дослідженою.

На основі аналізу літературних і документальних джерел, вивчення стану досліджуваної проблеми на практиці виявлено суперечності між:

- вимогами, які висуває суспільство до рівня професійної майстерності викладача графічного дизайну вищого навчального закладу і недостатнім використанням інноваційних підходів у процесі художньо-графічної підготовки майбутніх фахівців з дизайну;

- стрімким потоком нових проектних технологій сучасного інформаційного суспільства і традиційними способами художньо-графічного проектування;

- необхідністю постійного вдосконалення професійної майстерності викладачів графічного дизайну та недостатністю сучасного навчально-методичного забезпечення для теоретичної і практичної підготовки.

Розв'язання цих суперечностей вимагає створення ефективніших механізмів удосконалення професійної майстерності викладачів, зумовлює необхідність розроблення відповідного навчально-методичного забезпечення з урахуванням нової освітньої парадигми вищої школи, особистісно і компетентісно зорієнтованих підходів.

Актуальність проблеми та її недостатня розробленість, необхідність вирішення низки питань теорії і практики з розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну зумовили вибір теми дослідження: **“Розвиток професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дослідження є складовою науково-дослідної теми “Розвиток педагогічної майстерності викладачів в умовах неперервної освіти”, що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи відділу теорії та історії педагогічної майстерності Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих

НАПН України РК № 0107U000269.

Тему дослідження затверджено вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України (протокол № 10 від 29 листопада 2007 року) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 2 від 30 березня 2010 року).

Об'єкт дослідження: професійний розвиток викладачів вищих навчальних закладів мистецького профілю.

Предмет дослідження: розвиток професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати психолого-педагогічні особливості та організаційно-педагогічні умови розвитку професійної майстерності, розробити й експериментально перевірити модель розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю.

З урахуванням мети визначено **завдання дослідження:**

1. Обґрунтувати зміст і структуру професійної майстерності викладачів графічного дизайну.

2. Виявити психолого-педагогічні особливості та організаційно-педагогічні умови розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю.

3. Розробити критерії, показники і рівні професійної майстерності викладачів графічного дизайну.

4. Теоретично обґрунтувати професіограму викладача графічного дизайну і модель розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю.

5. Розробити навчально-методичний комплекс з розвитку професійної майстерності для викладачів графічного дизайну вищих навчальних закладів мистецького профілю.

Гіпотеза дослідження: розвиток професійної майстерності викладачів графічного дизайну набуде ефективності за умов: обґрунтування змісту і структури професійної майстерності; урахування психолого-педагогічних особливостей розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну; відбору і структурування змісту, який забезпечує загальнонаукову й фахову підготовку майбутнього викладача-дизайнера і визначається педагогічною спрямованістю; створення відповідного освітнього середовища як сукупності умов для неперервного навчання та взаємонавчання, систематичного оновлення знань і підвищення професійного рівня; розробки моделі розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну та удосконалення навчально-методичного забезпечення цього процесу.

Методологічну основу дослідження становлять: провідні теоретичні та методологічні положення філософії, психології, педагогіки щодо діалектичної єдності процесів розвитку, самоосвіти та неперервного професійного самовдосконалення особистості в контексті сучасних концепцій демократизації та гуманізації освіти, послідовних внутрішніх і зовнішніх змін людини, що

забезпечують реалізацію її життєвого потенціалу; системно-діяльнісний підхід як методологічний спосіб пізнання психолого-педагогічних явищ і процесів у єдності теорії й практики; міжнародні та провідні державні нормативні документи, що стосуються проблем освітньо-професійного становлення та розвитку науково-педагогічного складу вищої школи; концептуальні засади розвитку педагогічної освіти в Україні; принципи науковості, об'єктивності, цілісності та всебічності вивчення явищ і процесів у їх взаємозв'язку й взаємозумовленості.

Теоретичну основу дослідження становлять: положення і висновки щодо теоретико-методологічного обґрунтування неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, В. Кремень, Н. Ничкало, Р. Гуревич), психолого-педагогічних засад розвитку професійної майстерності (А. Макаренко, В. Сухомлинський, І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Сластьонін), розвитку особистості викладача вищої школи у процесі педагогічної діяльності (А. Алексюк, О. Дубасенюк, В. Нагаєв, В. Попков), ролі мистецтва в системі розвитку творчої особистості (О. Коновалова, В. Орлов, О. Отич, О. Рудницька, В. Радкевич, С. Швидка), тенденцій розвитку дизайн-освіти (Є. Антонович, В. Даниленко, В. Сьомкін, В. Прусак, В. Тименко, О. Фурса, С. Шумєга, М. Яковлєв), інноваційних процесів в освіті (А. Вербицький, Т. Коваль, Г. Тимофєєв, Ю. Яворик, О. Яцюк).

Методи дослідження. Відповідно до мети та визначених завдань, перевірки гіпотези дослідження застосовано комплекс взаємопов'язаних методів дослідження:

- *теоретичні* – аналізу, систематизації та узагальнення наукової, психолого-педагогічної, методичної літератури з метою обґрунтування вихідних положень та уточнення основних наукових понять; праксиметричний метод застосовано для вивчення та узагальнення досвіду роботи, аналізу нормативно-правової та навчально-методичної документації; методи синтезу, порівняння, класифікації, ранжування, групування використано для виявлення й систематизації дослідницьких матеріалів з питань організації процесу розвитку професійної майстерності;

- *емпіричні* – педагогічного спостереження, самоспостереження, бесіди, опитування, анкетування, тестування з метою вивчення умов і визначення рівнів розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну; застосовано методи експертної оцінки й самооцінки для визначення рівнів сформованості професійної майстерності; методики діагностування, за допомогою яких викладачі оцінювали рівень розвитку власних особистісних якостей; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний) проводився з метою вивчення стану професійної підготовки та перевірки ефективності впровадження запропонованої моделі розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну; застосовувався метод визначення діагностичної цінності для перевірки педагогічних умов; за допомогою методів узагальнення отриманих результатів визначалося їх практичне значення;

- *статистичні* – з метою перевірки достовірності даних здійснювалася кількісна та якісна обробка отриманих результатів за допомогою засобів комп'ютерної техніки, зокрема, програми SPSS (професійний статистичний пакет для обробки інформації).

Організація дослідження. Дослідження проводилося у три етапи упродовж 2006-2012 рр. *На першому етапі* (2006-2008 рр.) здійснено аналіз філософської, психологічної, педагогічної, науково-методичної та спеціальної літератури з проблеми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, сформульовано робочу гіпотезу; обґрунтовано методику дослідження та добір його методів, проаналізовано стан викладання графічного дизайну у вищих навчальних закладах, визначено й теоретично обґрунтовано психолого-педагогічні особливості розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю, здійснено діагностування і визначено рівні професійної майстерності викладачів, визначено експериментальну базу, обґрунтовано якісний і кількісний склад учасників експерименту, проведено констатувальний експеримент. *На другому етапі* (2009-2010 рр.) обґрунтовано і впроваджено модель розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну, здійснено експериментальну перевірку навчально-методичного комплексу (тренінги, програма самовдосконалення та методичні рекомендації), проведено формувальний експеримент. *На третьому етапі* (2011-2012 рр.) проведено обробку, аналіз та узагальнення результатів наукового дослідження, сформульовано загальні висновки.

Експериментальна база дослідження. Науково-дослідна робота проводилася на базі Харківської державної академії дизайну та мистецтв (ХДАДМ), Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Інституту педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Інституту дизайну та реклами Київського національного університету культури і мистецтв, Мистецького інституту художнього моделювання та дизайну імені Сальвадора Далі. Загалом на констатувальному та формувальному етапах педагогічного експерименту взяли участь 428 осіб, серед яких 132 викладачі, 280 студентів та 16 представників адміністрації (завідувачі кафедр, їх заступники та методисти).

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

вперше в теорії професійної освіти на основі цілісного аналізу наукових джерел виявлено психолого-педагогічні особливості та організаційно-педагогічні умови ефективного розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю; сформульовано сутність поняття “професійний розвиток викладачів графічного дизайну”; обґрунтовано компоненти та складові розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну: педагогічна майстерність (гуманістична спрямованість, психолого-педагогічні знання, педагогічні

здібності, педагогічна техніка), дизайнерська майстерність (спрямованість на проектно-художню діяльність, знання з таких видів архітектонічної творчості, як архітектура, декоративно-прикладне мистецтво і дизайн (у тому числі web-дизайн), художньо-проектна компетентність); *розроблено* теоретичну модель розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю, що складається із трьох блоків: *нормативно-змістовий* (відображає нормативні вимоги, галузеві стандарти та вимоги ринку праці до рівня професійної майстерності викладача графічного дизайну, визначає стандартизований обсяг змісту психолого-педагогічної та проектно-художньої підготовки); *критеріально-рівневий* (визначає структуру професійної майстерності, компоненти, критерії, показники, рівні); *організаційно-педагогічний* (окреслює сукупність педагогічних умов, що уможливають реалізацію поставлених цілей і досягнення результату, та навчально-методичний комплекс, що охоплює тренінги, методичні рекомендації та програму самовдосконалення;

уточнено зміст взаємонавчання як форми тренінгу викладачів графічного дизайну;

набуло подальшого розвитку положення щодо теоретичного значення інтеграції педагогічної та дизайнерської майстерності.

Практичне значення дослідження. Розроблено навчально-методичний комплекс, до складу якого входять тренінги для викладачів графічного дизайну, спрямовані на розвиток їхньої педагогічної і дизайнерської майстерності, методичні рекомендації щодо підготовки та проведення цих тренінгів, програма професійного самовдосконалення викладачів графічного дизайну. Підібрано діагностичний інструментарій для виявлення рівня розвитку професійної майстерності викладачів.

Результати дослідження можуть бути використані в системі методичної роботи кафедр вищих навчальних закладів мистецького профілю, у процесі професійної підготовки майбутніх викладачів-дизайнерів, у розробці програм, навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій, програм самоосвіти та саморозвитку, спецкурсів та спецсемініарів з розвитку професійної майстерності для післядипломної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації дизайнерів, а також можуть стати основою для подальших наукових пошуків.

Достовірність результатів і висновків дослідження забезпечено методологічним і теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням комплексу взаємодоповнюючих методів дослідження, які відповідають його меті й завданням, кількісним і якісним аналізом емпіричного матеріалу, результатами експериментальної перевірки висунутої гіпотези, паралельною перевіркою результатів шляхом застосування сучасного математичного апарату та комп'ютерною обробкою одержаних даних.

На захист виносяться положення:

- психолого-педагогічними особливостями розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну є: інтеграція психолого-

педагогічних, проектно-художніх та інформаційно-комунікативних складових професії; усвідомлення викладачами провідного мотиву педагогічної спрямованості їхньої професійної діяльності; залежність рівня професійної майстерності від готовності викладачів до самостійного оволодіння художньо-графічними комп'ютерними програмами; посилення мотивації до самовдосконалення як найдієвішого джерела й рушійної сили професійного зростання; активізація самоосвітньої діяльності викладачів.

- організаційно-педагогічними умовами розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю є: відбір і структурування змісту підготовки майбутнього викладача-дизайнера, який забезпечує загальнонаукову й художньо-культурну підготовку і визначається педагогічною спрямованістю, створення художньо-розвивального середовища, як сукупності педагогічно сприятливих умов для неперервного навчання та взаємонавчання викладачів графічного дизайну, підвищення їхньої художньо-проектної компетентності; удосконалення навчально-методичного забезпечення з розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну.

- модель розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну відображає нормативні вимоги, галузеві стандарти, вимоги ринку праці до рівня професійної майстерності викладачів графічного дизайну, визначає обсяг змісту психолого-педагогічної та проектно-художньої підготовки; окреслює сукупність педагогічних умов, що уможливають реалізацію поставлених цілей і досягнення результату.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорювалися на наукових і науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема, *міжнародних* – “Партнерство загальноосвітнього закладу, наукових інституцій, бізнесу та громадських організацій і фондів у створенні та реалізації соціальних проектів “навчальне дизайн-середовище” (Бориспіль, 2008); “Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання по підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми” (Київ – Вінниця, 2008); “Професійно-мистецька школа у системі національної освіти” (на базі Малобілозерської гімназії інтернатного типу “Дивосвіт” Василівського району Запорізької області, 2008); “Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи” (Хмельницький, 2009, 2011); “Освіта дорослих як фактор соціалізації і соціального захисту в сучасному суспільстві” (Черкаси, 2010); “Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми” (Вінниця 2008, 2010, 2012); *всеукраїнських* – “Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції” (Київ, 2008); “Дизайнерська освіта України у світовому контексті” (Харків, 2011); “Мистецька освіта в правовому полі: стан, проблеми, шляхи вирішення” (Київ, 2011); “Реалізація компетентнісного підходу в системі професійної освіти педагога” (Євпаторія, 2012); *регіональний* – “Форми і методи викладання композиції в навчальних закладах у контексті сучасних наукових та практичних реалій” (Вижниця,

2007); а також на педагогічних читаннях, семінарах, виїзних засіданнях, круглих столах, форумах науково-педагогічних працівників – мистецько-педагогічні читання пам'яті професора О.П. Рудницької (ШООД, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012); звітна наукова конференція Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (2010, 2011, 2012); педагогічні читання пам'яті О.С. Дубинчук (ШООД, 2010, 2011, 2012); методологічний семінар “Аксіологічна концептосфера педагогічної освіти” (ШООД, 2010); круглий стіл “Інноваційні педагогічні технології у підготовці майбутніх вчителів” (Суми, 2011), X міжнародні ювілейні Захаренківські наукові читання (Черкаси, 2012).

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (271 найменування, із них 15 – іноземними мовами), 20 додатків на 36 сторінках та окремого тому додатку на 200 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 250 сторінок, обсяг основного тексту – 190 сторінок. Робота містить 16 таблиць, 26 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми, її актуальність, об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання, методологічну й теоретичну основи, методи дослідження, наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

У першому розділі – **“Теоретичні основи розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю”** – проаналізовано зміст і структуру професійної майстерності викладача графічного дизайну, визначено основні компоненти її розвитку; виявлено психолого-педагогічні особливості й організаційно-педагогічні умови; проаналізовано зміст практичної підготовки викладачів-дизайнерів та сучасний стан розвитку їхньої професійної майстерності.

З'ясовано, що існує чимало публікацій, присвячених професійній майстерності педагогічних працівників, проте сутності поняття „професійна майстерність викладачів графічного дизайну” не сформульовано.

Результати аналізу філософських, наукових та психолого-педагогічних джерел дають підстави розглядати професійну майстерність як вищий рівень довершеності у професії, зумовлений психолого-педагогічними особливостями та педагогічними умовами, що забезпечують організацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі. У нашому дослідженні професійна майстерність викладача графічного дизайну розглядається як складне, динамічне, особистісне утворення, що передбачає стійке прагнення до діяльності в педагогічній сфері, інтеграцію проектно-художніх та психолого-педагогічних знань, умінь і навичок, сукупність індивідуальних психічних і характерологічних особливостей, що забезпечують високу ефективність професійної діяльності.

На основі компетентнісного, особистісно зорієнтованого й системно-діяльнісного підходів до професійного розвитку фахівця та у відповідності до

завдань дослідження уточнено сутність базових понять дослідження (*професійний розвиток, професійна майстерність, педагогічна майстерність, дизайнерська майстерність, графічний дизайн*); виявлено психолого-педагогічні особливості та організаційно-педагогічні умови розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну.

До основних психолого-педагогічних особливостей розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну належать: інтеграція психолого-педагогічних, проектно-художніх та інформаційно-комунікативних складових професії; усвідомлення викладачами провідного мотиву педагогічної спрямованості їхньої професійної діяльності; залежність рівня професійної майстерності від готовності викладачів до самостійного оволодіння художньо-графічними комп'ютерними програмами; посилення мотивації до самовдосконалення як найдієвішого джерела й рушійної сили професійного зростання; активізація самоосвітньої діяльності викладачів.

Організаційно-педагогічними умовами розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю є: відбір і структурування змісту підготовки майбутнього викладача-дизайнера, який забезпечує загальнонаукову й художньо-культурну підготовку і визначається педагогічною спрямованістю, створення художньо-розвивального середовища, як сукупності педагогічно сприятливих умов для неперервного навчання та взаємонавчання викладачів графічного дизайну, підвищення їхньої проектно-художньої компетентності; удосконалення навчально-методичного забезпечення з розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну.

Багатовекторність педагогічної діяльності викладача графічного дизайну детермінує різноплановість професійної майстерності, яку можна розглядати як у широкому розумінні, так і залежно від конкретного виду діяльності викладача. У зв'язку з цим *обґрунтовано* зміст і структуру професійної майстерності викладача графічного дизайну, *визначено* основні компоненти та розкрито суть їх складових. Такими, у нашому розумінні, є педагогічна майстерність (складові: гуманістична спрямованість, психолого-педагогічна компетентність, педагогічні здібності та особистісні якості, педагогічна техніка) та дизайнерська майстерність (складові: спрямованість на проектно-художню діяльність, знання з таких видів архітектонічної творчості, як архітектура, декоративно-прикладне мистецтво і дизайн (у тому числі web-дизайн), художньо-проектна компетентність).

У другому розділі – **“Педагогічне діагностування професійної майстерності викладачів графічного дизайну”** – розроблено сукупність критеріїв, показників та визначено рівні професійної майстерності, виокремлено діагностувальний інструментарій для вимірювання рівнів сформованості професійної майстерності викладачів графічного дизайну, сформульовано результати констатувального етапу педагогічного експерименту; обґрунтовано професіограму викладача графічного дизайну.

Аналіз наукових джерел, врахування особистісно зорієнтованого,

компетентнісного, системно-діяльнісного підходів до визначення структури й змісту професійної майстерності та спостереження за її розвитком у працюючих викладачів дозволили визначити критерії *педагогічної* майстерності: ціннісно-мотиваційний (ЦМ), компетентнісно-кваліфікаційний (КК), рефлексивно-операційний (РО), комунікативно-діяльнісний (КД); та *дизайнерської* майстерності: художньо-естетичний (ХЕ), образно-композиційний (ОК), інформаційно-технологічний (ІТ), проектно-діяльнісний (ПД). Кожний критерій характеризується відповідними *показниками*. Ціннісно-мотиваційний – гуманістичною спрямованістю, наявністю моральних цінностей і пріоритетів, глибокою мотивацією до виконання педагогічної діяльності, сформованістю готовності до розвитку професійної майстерності; компетентнісно-кваліфікаційний – володінням основами психолого-педагогічних та проектно-художніх знань, умінь і навичок; відповідності діяльності викладача нормативно-правовим вимогам та вимогам державних стандартів, ефективним застосуванням сучасних технологій, готовністю до сприйняття професійного досвіду колег. Рефлексивно-операційний – об’єктивно-критичним ставленням до власної професійної діяльності, спроможністю до професійної рефлексії, умотивованим прагненням до самовдосконалення, умінням визначати вплив на студентів і системно бачити наслідки професійної діяльності. Комунікативно-діяльнісний – готовністю до співпраці та взаємодії, ініціативністю в організації педагогічної взаємодії та конструюванням професійно доцільних прийомів взаємодії, проявами зовнішньої та внутрішньої педагогічної техніки, сформованістю індивідуального стилю професійної діяльності. Показниками критеріїв дизайнерської майстерності виступають знання, уміння і навички з художнього проектування, а також результати творчої діяльності викладачів.

Обґрунтування показників кожного критерію стало основою для визначення рівнів сформованості професійної майстерності викладачів графічного дизайну: елементарний (професійні знання), базовий (професійні вміння), достатній (професійні знання і вміння + досвід), творчий (професійна творчість), новаторський (професійне новаторство).

Метою констатувального етапу дослідження було виявлення рівня професійної майстерності викладачів графічного дизайну. Дослідженням охоплено 428 осіб. Сукупна вибірка представлена такою кількістю респондентів: 132 викладачі, 280 студентів та 16 представників адміністрації (зокрема завідувачі кафедр, їх заступники та методисти) Харківської державної академії дизайну та мистецтв (ХДАДМ), Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Інституту педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Інституту дизайну та реклами Київського національного університету культури і мистецтв, Мистецького інституту художнього моделювання та дизайну імені Сальвадора Далі (МІХМД).

Результати констатувального етапу педагогічного експерименту дали підстави для висновку про те, що відсутність цілеспрямованої психолого-

педагогічної підготовки та курсу педагогічної майстерності під час навчання у вищому навчальному закладі мистецького профілю не дозволяють більшості викладачів графічного дизайну піднятися вище середнього рівня професійної майстерності. Викладачі усвідомлюють важливість цієї проблеми, але потребують методичної допомоги. З цією метою розроблено професіограму викладача графічного дизайну, яка складається із п'яти розділів: соціально-економічна характеристика праці, виробнича характеристика, санітарно-гігієнічна характеристика, вимоги до індивідуально-психологічних якостей викладача та підготовка кадрів.

У третьому розділі – **“Дослідно-експериментальна перевірка моделі розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю”** – представлено модель розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну з логічно структурованими складовими і навчально-методичним комплексом, що охоплює тренінги з розвитку педагогічної і дизайнерської майстерності (рис. 1), а також програму самовдосконалення та методичні рекомендації; обґрунтовано програму, методику й основні етапи формування експерименту; проаналізовано отримані результати дослідження, визначено кількісні та якісні показники оцінювання результатів.

Модель розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну складається із трьох блоків. *Нормативно-змістовий* блок відображає нормативні вимоги, галузеві стандарти та вимоги ринку праці до рівня професійної майстерності викладача графічного дизайну, визначає стандартизований обсяг змісту психолого-педагогічної та художньо-проектної підготовки; *критеріально-рівневий* охоплює структуру професійної майстерності, компоненти, критерії, показники, рівні; *організаційно-педагогічний* окреслює сукупність педагогічних умов, що уможливають реалізацію поставлених цілей і досягнення результату, однією з яких є навчально-методичний комплекс, розроблений з урахуванням сучасних форм і методів роботи, що охоплює тренінги з розвитку педагогічної і дизайнерської майстерності, програму самовдосконалення та методичні рекомендації.

Підготовлено тренінги, для кожного з яких розроблено по п'ять занять. Перший тренінг, присвячений розвитку педагогічної майстерності, охоплює теми: педагогічне спілкування, педагогічна техніка, педагогічні здібності, керування психічним самопочуттям, самоосвіта та самовдосконалення викладача. Заняття другого тренінгу з розвитку художньо-проектної майстерності передбачають удосконалення майстерності викладання основ рисунка, живопису, композиції, кольорознавства та художнього проектування. Метою третього тренінгу є розвиток майстерності викладання історії різних видів архітектонічної творчості від доісторичного періоду до кінця ХХ століття.

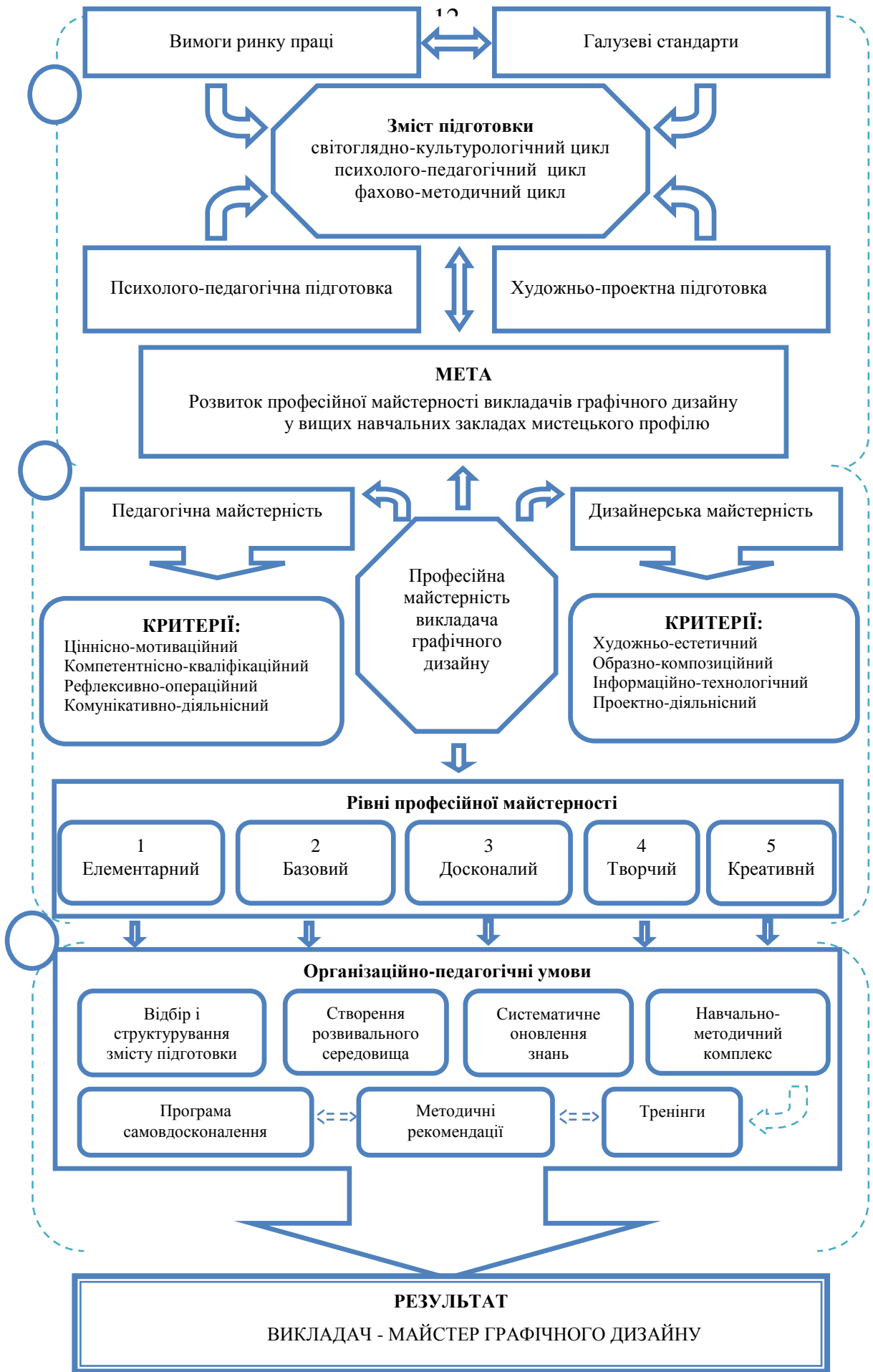

Рис. 1. Модель розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну

Четвертий тренінг спрямований на ознайомлення учасників із комп'ютерними програмами векторної графіки (Corel-drow), растрової графіки (Photoshop), створення презентацій (Power-point), Web-сайтів (Dreamweaver, Flash).

Програма самовдосконалення викладачів графічного дизайну, що охоплює вісім напрямів відповідно до визначених нами критеріїв, спрямована на розширення й поглиблення професійно-педагогічних знань і вмінь, підвищення рівня професійної майстерності у міжтренінговий період.

На формувальному етапі педагогічного експерименту проведено розподіл вибірки на контрольну та експериментальну групи. Викладачі контрольної групи розвивали професійну майстерність за традиційною схемою (взаємовідвідування, стажування, проходження курсів підвищення кваліфікації тощо). Викладачі експериментальної групи працювали за розробленим нами навчально-методичним комплексом, що охоплює тренінги, методичні рекомендації та програму самовдосконалення.

Кількісний та якісний аналіз результатів, проведений після завершення формувального етапу педагогічного експерименту виявив позитивні зміни в експериментальній групі за показниками семи критеріїв.

Динаміка рівнів за показниками професійної майстерності в контрольних і експериментальних групах на кінець експерименту висвітлена на рис. 2.

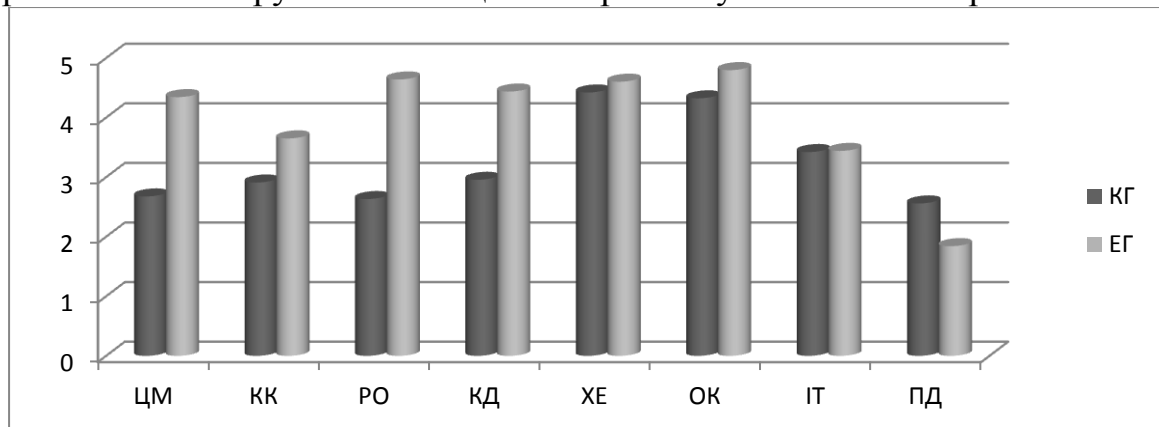

Рис. 2. Динаміка показників професійної майстерності в контрольній і експериментальній групах після завершення педагогічного експерименту

Виявлено зростання рівня педагогічної майстерності викладачів експериментальної групи за показниками ціннісно-мотиваційного критерію: зокрема творчого (на 22 %) та новаторського (на 24 %), що зумовило зниження елементарного та базового рівнів, де після тренінгів не залишилось жодного викладача. Натомість у контрольній групі, навпаки, спостерігається зниження творчого (на 2 %) та новаторського (на 6 %) рівнів та зростання відсотка викладачів на досконалому (на 14 %) та елементарному (на 4 %) рівнях.

Заслужовує на увагу помітне зростання новаторського рівня за показниками рефлексивно-операційного критерію в експериментальній групі (на 48 %) та відсутність їх на перших двох рівнях. За показниками

комунікативно-діяльнісного критерію простежується помітне зростання кількості викладачів творчого (на 14 %) та новаторського (на 28 %) та зниження трьох попередніх. Водночас у контрольній групі спостерігаємо незначні зниження усіх рівнів, крім досконалого, який зріс на 14 %.

За показниками образно-композиційного критерію кількість викладачів експериментальної групи, які показали спроможність працювати на новаторському рівні, зросла на 35 %. За показниками інформаційно-технологічного критерію відбулася позитивна динаміка на досконалому (на 15 %) і творчому (на 11 %) рівнях та зниження відсотка перших двох рівнів, а в контрольній динаміку виявлено лише на творчому рівні (зростання на 8 %).

Найбільших змін зазнали елементарний та новаторський рівні. Після завершення експерименту в контрольній групі елементарний рівень зменшився на 1 %, тоді як в експериментальній на цьому рівні не залишилося жодного викладача. Загальна кількість викладачів експериментальної групи, в яких було зафіксовано новаторський рівень після завершення експерименту, становила 46,5 %, тоді як у контрольних – 22 %.

Має місце зниження рівня майстерності викладачів експериментальної групи за показниками проектно-діяльнісного критерію.

Аналіз результатів дає підстави стверджувати, що загалом рівень сформованості професійної майстерності викладачів графічного дизайну на кінець формувального етапу в експериментальній групі зріс на 9 %, а в контрольній – лише на 1 %.

Отже, дані проведеного кількісного та якісного аналізу результатів педагогічного експерименту підтвердили доцільність упровадження моделі та навчально-методичного комплексу з розвитку професійної майстерності, довівши тим самим правильність висунутої в дослідженні гіпотези.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів проведеного дослідження дало можливість зробити такі висновки:

1. Професійна майстерність викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю розглядається нами, як складне, динамічне, особистісне утворення, що передбачає стійке прагнення до діяльності в педагогічній сфері, здатність до культурної самореалізації індивідуальних психічних і характерологічних особливостей, що забезпечують високу ефективність професійної діяльності на рефлексивній основі.

У ході дослідження встановлено, що досягнення високого рівня професійної майстерності можливе за умови інтеграції художньо-графічних, проектно-художніх та психолого-педагогічних знань, умінь, навичок і емоційно позитивного ставлення до графічного дизайну. Відтак, обґрунтовано зміст і структуру професійної майстерності викладачів графічного дизайну. Основними компонентами визначено педагогічну майстерність (складові: гуманістична спрямованість, психолого-педагогічна компетентність, педагогічні здібності та особистісні якості, педагогічна техніка) та

дизайнерську майстерність (складові: спрямованість на проектно-художню діяльність, знання з таких видів архітектонічної творчості, як архітектура, декоративно-прикладне мистецтво і дизайн (у тому числі web-дизайн), художньо-проектна компетентність).

2. Професійний розвиток викладачів графічного дизайну є багаторівневою динамічною системою, ефективність якої залежить від урахування психолого-педагогічних особливостей та забезпечення відповідних організаційно-педагогічних умов. У зв'язку з цим виявлено психолого-педагогічні особливості та організаційно-педагогічні умови розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну.

До основних психолого-педагогічних особливостей належать: інтеграція психолого-педагогічних, проектно-художніх та інформаційно-комунікативних компетентностей; усвідомлення викладачами провідного мотиву педагогічної спрямованості їхньої професійної діяльності; залежність рівня професійної майстерності викладачів від готовності до самостійного оволодіння графічними комп'ютерними програмами, посилення мотивації до самовдосконалення як найдієвішого джерела й рушійної сили професійного зростання; активізація самоосвітньої діяльності викладачів.

Організаційно-педагогічними умовами розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю є: відбір і структурування змісту підготовки майбутнього викладача-дизайнера, який забезпечує загальнонаукову й художньо-культурну підготовку і визначається педагогічною спрямованістю, створення художньо-розвивального середовища, як сукупності педагогічно сприятливих умов для неперервного навчання та взаємонавчання викладачів графічного дизайну, підвищення їхньої проектно-художньої компетентності; удосконалення навчально-методичного забезпечення з розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну.

3. Із урахуванням компетентнісного, особистісно зорієнтованого і системно-діяльнісного підходів до обґрунтування змісту професійної майстерності та спостереження за її розвитком у працюючих викладачів розроблено критерії, показники та рівні професійної майстерності викладачів графічного дизайну. Критеріями першої компоненти – *педагогічної* майстерності визначено: ціннісно-мотиваційний, компетентнісно-кваліфікаційний, рефлексивно-операційний, комунікативно-діяльнісний; та другої – *дизайнерської* майстерності: художньо-естетичний, образно-композиційний, інформаційно-технологічний, проектно-діяльнісний. Ціннісно-мотиваційний критерій характеризується наступними показниками: гуманістична спрямованість, наявність моральних цінностей і пріоритетів, глибока мотивація до виконання педагогічної діяльності в різних її модифікаціях, сформованість готовності до розвитку професійної майстерності; компетентнісно-кваліфікаційний – володіння основами психолого-педагогічних та проектно-художніх знань, умінь і навичок; відповідність діяльності викладача нормативно-правовим вимогам та вимогам державних стандартів,

ефективне застосування сучасних технологій, готовність до сприйняття професійного досвіду колег; рефлексивно-операційний – критичне ставлення до власної професійної діяльності, спроможність до професійної рефлексії, умотивоване прагнення до самовдосконалення, уміння визначати вплив на студентів і системно бачити наслідки професійної діяльності; комунікативно-діяльнісний – готовність до співпраці та взаємодії, ініціативність в організації педагогічної взаємодії та конструювання професійно доцільних прийомів взаємодії, прояви зовнішньої та внутрішньої педагогічної техніки, сформованість індивідуального стилю професійної діяльності. Показниками критеріїв дизайнерської майстерності є проектно-художні знання, уміння і навички, а також результати творчої діяльності викладачів. Ці показники можуть проявлятися на п'яти рівнях: елементарному, базовому, достатньому, творчому та новаторському.

Результати педагогічного діагностування рівня сформованості професійної майстерності викладачів графічного дизайну на констатувальному етапі зафіксували домінування елементарного (11,2 %) та базового (19 %) рівнів. Викладачі графічного дизайну володіють в основному фаховими знаннями, уміннями і навичками. Їхня діяльність спрямована на виклад суми знань. 80 % викладачів не проходили курсу педагогічної майстерності, тому в процесі викладання недостатньо уваги звертають на педагогічну техніку і стиль спілкування. Заняття самоосвітою та саморозвитком здебільшого епізодичні.

Загалом викладачі графічного дизайну усвідомлюють важливість підвищення рівня власної професійної майстерності. Водночас вони потребують методичної допомоги в організації такої роботи.

4. Розроблено професіограму та модель розвитку професійної майстерності викладача графічного дизайну. У професіограмі враховано вимоги до індивідуально-психологічних якостей викладача графічного дизайну, на основі яких складено соціально-економічну, виробничу й санітарно-гігієнічну характеристику його праці. За допомогою цієї професіограми викладачі можуть проаналізувати власні якості з метою складання програми самовдосконалення.

Модель розвитку професійної майстерності викладача графічного дизайну передбачає наступність упровадження комплексу взаємопов'язаних і взаємозалежних компонентів, структурованих у три блоки: *нормативно-змістовий* відображає нормативні вимоги, галузеві стандарти та вимоги ринку праці до рівня професійної майстерності викладача графічного дизайну, визначає стандартизований обсяг змісту психолого-педагогічної та проектно-художньої підготовки; *критеріально-рівневий* охоплює структуру професійної майстерності, компоненти, критерії, показники, рівні; *організаційно-педагогічний* окреслює сукупність педагогічних умов, що уможливають реалізацію поставлених цілей і досягнення результату.

5. Розроблено навчально-методичний комплекс з розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну, який охоплює тренінги, методичні рекомендації та програму самовдосконалення. Тренінги орієнтовані на розвиток педагогічної і художньо-проектної майстерності, а також

майстерності володіння графічними комп'ютерними програмами. Методичні рекомендації містять поради щодо організації та проведення цих тренінгів. Програма самовдосконалення спрямована на розширення й поглиблення професійно-педагогічних знань і вмінь, підвищення рівня професійної майстерності у міжтренінговий період.

У процесі аналізу результатів формувального етапу педагогічного експерименту виявлено зростання рівня професійної майстерності викладачів експериментальної групи за всіма критеріями педагогічної майстерності і трьома критеріями дизайнерської майстерності. Найбільших змін зазнали елементарний та новаторський рівні. Після завершення формувального етапу педагогічного експерименту в контрольній групі елементарний рівень знизився на 1 %, тоді як в експериментальній він зійшов нанівець. Загальна кількість викладачів експериментальної групи, в яких було зафіксовано новаторський рівень після завершення експерименту, становила 46,5 %, тоді як у контрольній – 22 %. Загалом рівень сформованості професійної майстерності викладачів графічного дизайну в експериментальній групі зріс на 9 %, а в контрольній – лише на 1 %.

Експериментальна перевірка, здійснена на формувальному етапі, підтвердила ефективність розробленого комплексу, який не лише сприяє активізації та внутрішньому переосмисленню професійної діяльності загалом, а й позитивно впливає на розвиток професійної свідомості викладачів, мотивуючи потребу самовдосконалення.

Проблема розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну є багатоаспектною і не претендує на остаточне розв'язання в межах цього дослідження. Подальшого вивчення потребує порівняльно-педагогічний аналіз розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну зарубіжних країн (Німеччини, Італії, Сполучених Штатів Америки, Японії та ін.); андрагогічні підходи до розвитку професійної майстерності викладачів вищих навчальних закладів, теоретико-методологічне та науково-методичне обґрунтування розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну на базі інтерактивних освітніх технологій навчання за принципами освіти дорослих.

Основні положення дисертації відображено у таких публікаціях:

Навчальні посібники, програми, методичні рекомендації

1. Педагогічна майстерність викладача мистецьких дисциплін : навч.-метод. посіб. / [В.Ф. Орлов, О.О. Фурса, О.В. Баніт]. — К. : Едельвейс, 2012. — 310 с.
2. Розвиток педагогічної майстерності викладача мистецьких дисциплін : прогр. спецкурсу / [уклад. : В.Ф. Орлов, О.О. Фурса, О.В. Баніт]. — К. : Едельвейс, 2012. — 36 с.
3. Баніт О.В. Розвиток професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю : метод. рек. / Баніт Ольга Василівна. — К. : LAT & K, 2012. — 48 с.

Статті у провідних фахових виданнях

4. Баніт О.В. Андрагогічні засади професійної майстерності викладача дизайнерських дисциплін / Ольга Баніт // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. / [редкол. : Лук'янова Л.Б. (голова), Болтівець С.І. та ін.] — К. : Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2010. — Вип. 2. — С 210—216.

5. Баніт О.В. Комп'ютерна грамотність як один із головних компонентів інформаційної культури викладача графічного дизайну / О.В. Баніт // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання з підготовки фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. / [редкол. : Зязюн І.А. (голова), Ничкало Н.Г. та ін.] — Київ ; Вінниця : Планер, 2010. — Вип. 26. — С. 156—162.

6. Баніт О.В. Креативність як складова професійної майстерності викладача графічного дизайну / Ольга Баніт // Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент : зб. наук. праць. / [редкол. : В.М. Мадзігон (голов. ред.) та ін.]. — К. : ТОНАР, 2009 — Вип. 4 — С. 450—461.

7. Баніт О.В. Модель розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну / Ольга Баніт // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. / [редкол. : Лук'янова Л.Б. (голова) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. — К. : Едельвейс, 2012. — Вип. 5. — С. 6—14.

8. Баніт О.В. Професійний розвиток і професійна майстерність викладача графічного дизайну / Ольга Баніт // Педагогіка і психологія проф. освіти : зб. наук. пр. / [редкол. : Ничкало Н.Г. (голова) та ін.]. — Л. : Львівська політехніка, 2012. — С. 72—80.

9. Баніт О.В. Роль самоосвіти у розвитку педагогічної майстерності викладачів мистецьких дисциплін / Ольга Баніт // Мистецька освіта; зміст, технології, менеджмент : зб. наук. праць / [редкол. : В.М. Мадзігон (голов. ред.) та ін.]. — К. : ТОНАР, 2007. — Вип. 2. — С. 38—41.

10. Баніт О.В. Творчість – основний компонент у системі професійного розвитку викладача графічного дизайну / Ольга Баніт // Мистецька освіта; зміст, технології, менеджмент : зб. наук. праць / [редкол.: В.М. Мадзігон (голов. ред.) та ін.]. — К. : ТОНАР, 2008. — Вип. 3. — С. 128—136.

Статті у збірниках матеріалів конференцій

11. Баніт О.В. Комунікативна складова професійної майстерності викладача графічного дизайну / Ольга Баніт // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : матеріали V Міжнар. наук.-пр. конф., 22—24 жовт. 2019 р. — Хмельницький, 2009. — С. 199—202.

12. Баніт О.В. Мистецька складова професійної майстерності викладача графічного дизайну / О.В. Баніт // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : матеріали VII пед.-мист. читань пам'яті проф. О.П. Рудницької / [за ред. О.М. Отич]. — Чернівці : Зелена Буковина, 2010. — С. 340—342.

13. Баніт О.В. Професійне становлення викладача дизайнерських дисциплін

у вищому навчальному закладі / О. Баніт // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : матеріали VI Міжнар. наук.-пр. конф. (24-26 жовтня 2011 р.) — Хмельницький, 2011. — С. 39—44.

14. Баніт О.В. Особливості викладання графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю / Ольга Баніт // Освіта впродовж життя: вимоги часу : зб. матеріалів ІVВсеукр. пед. читань пам'яті видатного вченого-педагога О. С. Дубинчук. — К. : Едельвейс, 2012. — С. 31—34.

15. Баніт О.В. Професіографічне та психодіагностичне забезпечення розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну / Баніт О.В. // Дизайнерська освіта України у світовому контексті : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 12-13 квітня 2011 р., [за заг. ред. Даниленка В.Я.]. — Харків : ХДАДМ, 2011. — С. 12—17.

16. Баніт О.В. Психолого-педагогічні чинники професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю / О.В. Баніт // Психологічні і педагогічні проблеми педагогічної дії : зб. наук. праць. — Харків : НТУ “ХПІ”, 2012. — Ч. 2. — С. 333—340.

17. Баніт О.В. Тренінги з розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну / Ольга Баніт // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : зб. мат. III Міжнар. наук.-практ. конф. — Львів : ЛБД БЖД, 2012. — Ч. 2. — С. 149—154.

АНОТАЦІЇ

Баніт О.В. Розвиток професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. – Київ, 2013.

У дисертації теоретично обґрунтовано зміст і структуру професійної майстерності, виявлено психолого-педагогічні особливості та організаційно-педагогічні умови розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну у вищих навчальних закладах мистецького профілю, проаналізовано історію підготовки викладачів-дизайнерів та сучасний стан розвитку їх професійної майстерності. Визначено основні компоненти та складові професійної майстерності викладачів графічного дизайну: педагогічна майстерність. Розроблено професіограму та модель розвитку професійної майстерності викладачів графічного дизайну. Обґрунтовано програму, методику й основні етапи констатувального та формувального експериментів. Визначено критерії професійної майстерності, їх показники та рівні виявлення. Розроблено та впроваджено в практику навчально-методичний комплекс, який охоплює тренінги з розвитку педагогічної і дизайнерської майстерності, методичні рекомендації щодо проведення цих тренінгів та програму самовдосконалення на міжтренінговий період.

Ключові слова: професійний розвиток, професійна майстерність,

педагогічна майстерність, дизайнерська майстерність, викладач графічного дизайну.

Банит О.В. Развитие профессионального мастерства преподавателей графического дизайна в высших учебных заведениях художественного профиля. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Институт педагогического образования и образования взрослых НАПН Украины. – Киев, 2013.

В диссертации теоретически обоснованы психолого-педагогические особенности и условия развития профессионального мастерства преподавателей графического дизайна в высших учебных заведениях художественного профиля. К основным психолого-педагогическим особенностям развития профессионального мастерства преподавателей графического дизайна принадлежат: интеграция психолого-педагогических, художественно-проектных и информационно-коммуникативных компетентностей; осознание преподавателями ведущего мотива педагогической направленности их профессиональной деятельности; зависимость уровня профессионального мастерства преподавателей от готовности к самостоятельному овладению графическими компьютерными программами, усиление мотивации к самоусовершенствованию. Организационно педагогическими условиями развития профессионального мастерства преподавателей графического дизайна в высших учебных заведениях художественного профиля есть: отбор и структуризация содержания подготовки будущего преподавателя-дизайнера; создание художественно-развивающей среды; систематическое обновление знаний; усовершенствование учебно-методического обеспечения.

Определены компоненты и составляющие профессионального развития: педагогическое мастерство (гуманистическая направленность, психолого-педагогическая компетентность, педагогические способности и личностные качества, педагогическая техника) и дизайнерское мастерство (направленность на проектно-художественную деятельность, знания таких видов архитектурного творчества, как архитектура, декоративно-прикладное искусство и дизайн (в том числе web-дизайн), проектно-художественная компетентность). В соответствии с этим определены критерии педагогического мастерства (ценностно-мотивационный, компетентностно-квалификационный, рефлексивно-операционный, коммуникативно-деятельностный) и дизайнерского мастерства (художественно-эстетический, образно-композиционный, информационно-технологический, проектно-деятельностный), а также уровни (элементарный, базовый, достаточный, творческий, новаторский).

Разработана профессиограмма и модель развития профессионального мастерства преподавателей графического дизайна. Профессиограмма состоит из пяти разделов: социально-экономическая характеристика труда, производственная характеристика, санитарно-гигиеническая характеристика, требования к индивидуально-психологическим качествам преподавателя и

подготовка кадров. Основу модели составляют три блока: нормативно-содержательный отражает нормативные требования, отраслевые стандарты, и требования рынка труда до уровня профессионального мастерства преподавателя графического дизайна, а также определяет объем содержания психолого-педагогической и художественно-дизайнерской подготовки; критериально-уровневый охватывает структуру профессионального мастерства, компоненты, критерии, показатели, уровни; организационно-педагогический определяет совокупность педагогических условий, которые позволяют реализовать поставленные цели и достичь результата.

Обоснована программа, методика и основные стадии констатирующего и формирующего этапов педагогического эксперимента. Разработано и внедрено в практику учебно-методический комплекс, который включает тренинги, программу самосовершенствования и методические рекомендации.

На основании сопоставления результатов педагогического эксперимента на констатирующем и формирующем этапах определена степень достижения цели и решения задач исследования.

Ключевые слова: профессиональное развитие, профессиональное мастерство, педагогическое мастерство, дизайнерское мастерство, преподаватель графического дизайна.

Banit O. V. Development of professional skills of graphic design teachers in art profile higher educational establishments. – Manuscript.

Dissertation for candidate degree in pedagogical sciences, specialty 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. – Kyiv, 2013.

The content and structure of professional skills are theoretically grounded, the psychological and pedagogical peculiarities, organizational and pedagogical conditions of development of the graphic design teachers' professional skills in the art profile higher educational establishments are defined, the history of teachers-designers training as well as a contemporary state of their professional skills development are analysed. The main components of the professional skills are defined: pedagogical skills. There is developed the professiogramme and the model of development of the graphic design teachers' professional skills. The program, methods and main stages of the establishing and forming experiment are substantiated. The criteria, indicators of indices for the professional skills are determined. Teaching methods consisting of training for educational, art and computer skills, methodical instructions for these trainings and self-improvement program. The teaching-methodical complex including trainings for development pedagogical, art and computer skills, guidelines for conducting these trainings, and self-improvement program for off-trainings period are developed and implemented in practice.

Key words: development, professional skills, pedagogical skills, design skills, graphic design teacher.

Підписано до друку: 15.01.2013 р. Формат 60x90/16
Папір офсетний. Друк Riso. Гарнітура Times New Roman
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,12. Зам. №
Наклад 100 прим.

ТОВ «ВІК ПРИНТ»
03062, Україна, м. Київ, проспект Перемоги, 6
Тел. (044) 206-08-57
Свідоцтво про державну реєстрацію №247446 від 24.12.2007 р.